

LIETUVOS RESPUBLIKOS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIUS

Teisėjų Tarybai

2011-05-20 Nr. 02-2-643

Teisėjų Tarybos pirmininkui
Gerbiamam Gintarui Kryževičiui

DĖL PSICHOLOGŲ PAREIGYBIŲ STEIGIMO APYGARDŲ TEISMUOSE

2010 metų pradžioje Generalinė prokuratūra kreipėsi į Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetą, Lietuvos Respublikos Vyriausybę, Socialinės apsaugos ir darbo, Teisingumo ir Vidaus reikalų ministerijas bei Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigą dėl kvalifikuotų psichologų dalyvavimo baudžiamajame procese užtikrinimo problemos.

Atsižvelgiant į Generalinės prokuratūros kreipimąsi buvo pradėtos diskusijos dėl kvalifikuotų psichologų pareigybių steigimo ir psichologų dalyvavimo vaikų (ypatingai nukentėjusiųjų, liudytojų) apklausose užtikrinimo.

Nors psichologų pareigybių steigimo klausimas ir 2010 metais, ir 2011 metais buvo nagrinėjamas tiek vykdomosios valdžios, tiek įstatymų leidžiamosios valdžios lygmenyse, ši problema išspręsta nebuvo ir jos aktualumas tik didėja, reikalaujamas kuo skubescnio sprendimo.

Paminėtina, kad kvalifikuotų psichologų dalyvavimo baudžiamajame procese problema prokurorams bei ikiteisminio tyrimo pareigūnams ypatingai aktuali tapo nuo 2010 m. sausio 1 d., kai VŠĮ „Vaiko namas“ dėl finansinių ir kitų objektyvių priežasčių nutraukė paslaugų teikimą. Iki minėtos datos, prokurorai bei ikiteisminio tyrimo pareigūnai gana aktyviai naudojo VŠĮ „Vaiko namas“ specialistų teikiamomis paslaugomis, nepilnamečiai nukentėjusieji, liudytojai buvo apklausiami kvalifikuotų psichologų šioje įstaigoje įrengtame vaiko apklausos kambaryje.

Minėta problema iš dalies buvo sprendžiama, kai VŠĮ „Paramos vaikams centras“ teikė nemokamas vaikų apklausas paslaugas, tačiau netekusi finansavimo, nuo 2011 m. sausio 1 d. ši įstaiga teikia tik mokamas paslaugas (vienos apklausos kaina – 500 Lt).

Apskričių vyriausiuose policijos komisariatuose dirba tik keletas profesionalių psichologų, kurie gali vykdyti nepilnamečių apklausas. Savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyrių darbuotojai, pedagoginių psichologinių tarnybų specialistai ar kitose srityse dirbantys psichologai neturi specialių žinių ir pakankamai kompetencijos, kad galėtų atlikti profesionalias vaikų apklausas. Paminėtina, savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyrių darbuotojų dalyvavimo vaiko apklausoje tikslas yra ne padėti apklausti vaiką, o užtikrinti, kad nebūtų pažeistos vaiko teisės ir teisėti interesai.

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos duomenimis, 2011 metais ikiteisminio tyrimo pareigūnai, prokurorai ne kartą susidūrė su profesionalaus psichologo dalyvavimo apklausoje problema. Dėl kvalifikuotų psichologų trūkumo arba nesant galimybių atlyginti už

dalyvavimą vaiko apklausoje, psichologai gana retai dalyvauja vaikų apklausose ir dėl šios priežasties nukenčia vaiko interesai (dėl neprofesionaliai atliktos apklausos vaikas gali būti apklausiamas papildomai, atsiranda prielaidos patirti traumuojantį baudžiamojo proceso poveikį ir kt.), prarandama galimybė greitai ir išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas, per kuo trumpiausią laiką atlikti ikiteisminį tyrimą, kuo mažiau traumuojant vaiką. Praktikoje būna atvejų kai vaikai (nukentėję nuo seksualinės prievartos, kitų smurtinių nusikaltimų) yra apklausiami prokurorų ar teisėjų, neturinčių pakankamai psichologinių žinių dėl vaiko, patyrusio prievartą, apklausos ypatumų ir pan.

Suinteresuotoms institucijoms svarstant psichologų pareigybių steigimo klausimą, ypatingai palankiai buvo įvertinas siūlymas įsteigti po vieną psichologo etatą kiekviename apygardos teisme. Tuometiniais Nacionalinės teismų administracijos paskaičiavimais, penkių psichologų pareigybių įsteigimui ir išlaikymui buvo reikalinga 300 tūkst. Lt (įskaitant darbo užmokestį, socialinio draudimo įmokas, darbo vietos įkūrimo, transporto ir kvalifikacijos kėlimo išlaidas)¹. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos 2011 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme nebuvo numatytos papildomos lėšos psichologų pareigybių apygardų teismuose įsteigimui, šios pareigybės įsteigtos nebuvo.

Pažymėtina, kad Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga pritarė siūlymui, jog psichologų pareigybės turėtų būti steigiamos apygardų teismuose, garantuojant reikalingą papildomą finansavimą tiek šių pareigybių įsteigimui, tiek išlaikymui.

Manytina, kad įsteigus psichologų pareigybes apygardų teismuose būtų galima užtikrinti, kad vaikų apklausas vykdytų aukštos kvalifikacijos (specializuoti) specialistai – psichologai, kadangi jiems būtų suteikta aukštesnė pareigybės kategorija bei atitinkamai garantuojamas daugiau jų poreikius atitinkantis darbo užmokestis. Pažymėtina, kad remiantis Vidaus reikalų ministerijos ir Policijos departamento atstovų išsakytais pastebėjimais, viena iš pagrindinių priežasčių, dėl kurių psichologai atsisako dirbti policijos komisariatuose įsteigtose psichologų pareigose yra mažas darbo užmokestis. Be to, pablogėjus finansinei padėčiai, policijos įstaigose naikinant laisvas pareigybes, buvo panaikintos ir laisvos psichologų pareigybės. Naujų pareigybių steigimui, priimtų naujų specialistų apmokymui ir dirbančių psichologų kvalifikacijos kėlimui arba psichologų paslaugų pirkimui lėšos nėra skiriamos.

Darytina prielaida, kad teismuose dirbantys psichologai turėtų galimybę geriau susipažinti su atitinkamomis teisinėmis procedūromis, jose dalyvaujančių asmenų padėties ypatumais, plėsti ir tobulinti sėkmingam apklausos vykdymui būtinas teises žinias, tobulinti kvalifikaciją. Taip pat manytina, kad teismuose dirbančiais psichologais daugiau pasitikėtų tiek proceso dalyviai (nukentėjusiųjų ar liudytojų vaikų atstovai pagal įstatymą), tiek visuomenė.

Siekiant gerinant vaiko aukos (liudininko) apklausos mechanizmą, apsaugoti vaiką nuo traumojančio baudžiamojo proceso poveikio bei spręsti aktualią vaiką žalojančių pakartotinių apklausų problemą, ypatingai svarbu užtikrinti, kad vaiko apklausa vyktų ne tik dalyvaujant profesionaliam psichologui, tačiau ir ikiteisminio tyrimo teisėjui, vaikui saugioje ir draugiškoje aplinkoje. Atsižvelgiant į teisėjų darbo krūvį bei turint omenyje teismuose sukurtą ir 2011 metais numatomą plėsti 25 vaikų apklausos kambarių tinklą, manytina, kad ir šiuo požiūriu, vaikų apklausų vykdymas teismuose būtų racionalus ir pagrįstas.

---

¹ Nacionalinės teismų administracijos 2010-10-04 raštas Nr. 4R-1429-(4.94) ir Teisėjų tarybos 2010-10-01 raštas Nr. 36P-225-(7.1.10)

Atsižvelgdama į tai, kad kvalifikuotų psichologų pareigybių steigimo ir dalyvavimo baudžiamajame procese užtikrinimo problema nebuvo išspręsta ir vykdomosios valdžios lygmenyje nėra pastebimos iniciatyvos šią problemą spręsti, taip pat atsižvelgdama į 2010 metais vykusių pasitarimų metu daugumos suinteresuotų institucijų bei Teisėjų Tarybos pritarimą psichologų etatų steigimui apygardų teismuose, prašau atkreipti dėmesį į susidariusią situaciją dėl kvalifikuotų psichologų dalyvavimo baudžiamajame procese trūkumo, šios situacijos žalą vaikams bei apsvarstyti galimybę apygardų teismuose įsteigti po vieną psichologo etatą.

Paminėtina, kad vaiko teisių apsaugos kontrolierė 2011 metų pradžioje (2011 m. vasario 11 d. raštas Nr. 02-2-178) kreipėsi į Lietuvos Respublikos Prezidentę dėl psichologų dalyvavimo baudžiamajame procese problemos. Tikimės Prezidentės paramos sprendžiant psichologų pareigybių apygardų teismuose steigimo ir finansavimo klausimą.

Maloniai prašome informuoti apie Teisėjų Tarybos nuomonę šiuo klausimu.
Dėkojame už bendradarbiavimą.

Pagarbiai

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė